Eduskunnan lakivaliokunta

Poliisihallituksen asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä HE 200/2025 vp eduskunnalle laeiksi rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain ja Oikeuspalveluvirastosta annetun lain muuttamisesta

1 Lausuntopyyntö

Eduskunnan lakivaliokunta pyytää Poliisihallitukselta kirjallista asiantuntijalausuntoa.

Hallituksen esityksessä HE 200/2025 vp ehdotetaan muutettaviksi rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annettua lakia ja Oikeuspalveluvirastosta annettua lakia.

Esityksen mukaan rikos- ja riita-asioiden sovittelupalvelujen järjestäminen siirrettäisiin sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalta oikeusministeriön hallinnonalalle. Rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annettua lakia muutettaisiin siten, että Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen sijaan sovittelupalvelujen järjestämisestä vastaisi Oikeuspalveluvirasto. Voimassa olevat sopimukset nykyisten sovittelupalvelujen tuottajien kanssa siirtyisivät Oikeuspalveluvirastolle. Sovittelun edellytykset säilyisivät ennallaan ja sovittelijoina toimisivat edelleen vapaaehtoiset sovittelijat. Esitys liittyy pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman kirjaukseen, jonka mukaan rikos- ja riita-asioiden sovittelutoiminta siirretään sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalta oikeusministeriön hallinnonalalle.

Oikeuspalveluvirastosta annettua lakia muutettaisiin Oikeuspalveluvirastolle osoitettujen tuottavuussäästöjen toteuttamiseksi. Lakia muutettaisiin siten, että talous- ja velkaneuvontatehtävät siirrettäisiin oikeusaputoimistoista erillisiin talous- ja velkaneuvontatoimistoihin. Muutoksella tehostetaan talous- ja velkaneuvonnan palveluja. Lisäksi tehtäisiin muita pienempiä viraston toimintaedellytyksiä parantavia säännösmuutoksia.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2027.

2 Lausunto

Poliisin näkemyksen mukaan esitetyt lakimuutokset ovat kannatettavia. Muutoksilla selkiytetään sovittelutoiminnan ohjausta, kehittämistä ja seurantaa. Myös sovittelun palveluntuottajien salassapitosäännöksiä ja tiedonsaantioikeutta sovittelun edellytysten arvioimiseksi ja sovittelua varten täsmennetään.

Esityksen mukaan rikos- ja riita-asioiden siirrossa palvelujen järjestämistapaan ei tulisi muutoksia, vaan palveluntuottajat (kunnat, hyvinvointialueet ja järjestöt) tuottaisivat jatkossakin sovittelupalveluita.

Järjestämisvastuun siirtyessä Oikeuspalveluvirastolle sovittelutoimistoihin vaikuttavat muutokset liittyvät muun muassa koulutusjärjestelyihin, tietojärjestelmän ylläpitoon ja kehittämiseen sekä yhteydenpitotapoihin. Lisäksi pidemmällä aikavälillä se, millaisia asioita Oikeuspalveluvirasto painottaa sopimusohjauksessa ja valvonnassa, voi vaikuttaa palveluntuottajien toimintaan.

Sovittelutoimistojen toimintaan vaikuttavat lisäksi tiedonsaantia koskevien säännösten muutokset, joiden tarkoituksena on selkiinnyttää sovittelutoimistojen oikeutta saada tietoja sovittelualoitteita tekeviltä ja muilta tahoilta. Lakiin ehdotetaan uutta säännöstä, jonka mukaan sovittelutoimistoilla on oikeus saada sovittelualoitteen tehneiltä viranomaisilta välttämättömiä tietoja sovittelun edellytysten arviointia varten. Muutoksen arvioidaan vaikuttavan siihen, että esimerkiksi kouluilta saattaa tulla aiempaa enemmän aloitteita. Lisäksi tiedonsaantia koskevien muutosten arvioidaan edellyttävän yhteisten toimintatapojen luomista sovittelualoitteita tekevien viranomaisten kanssa.

Sovittelijoiden valinta ja koulutus sekä ohjaus ja valvonta kuuluvat 17 sovittelutoimistoille. Esityksellä ei arvioida olevan suoraan merkittäviä vaikutuksia sovittelijoihin. Esitetty muutos rikosoikeudellisen virkavastuun ulottamisesta palveluntuottajien sovitteluhenkilöstöön koskisi myös vapaaehtoisia sovittelijoita. Muutoksella ei arvioida olevan merkittävää vaikutusta sovittelijoihin tai sovittelijoiden halukkuuteen ryhtyä vapaaehtoissovittelijaksi.

Esityksessä ei ehdoteta muutoksia säännöksiin, jotka koskevat aloitteen tekemisen edellytyksiä tai sovitteluun otettavia asioita. Myös alueellisesti sovittelualoitteita tekevien yhteistyötahot eivät muutu, koska palveluntuottajat jatkavat toimintaansa. Sen sijaan valtakunnallinen yhteistyötaho muuttuisi, mikä edellyttää uusien yhteistyömallien luomista Oikeuspalveluviraston ja aloitteita tekevien viranomaisten kesken.

Esityksessä ei ehdoteta muutoksia sovittelun edellytyksiin tai menettelyyn eivätkä asiakkaille palveluja tuottavat palveluntuottajat muutu esityksen johdosta. Siksi arvioidaan, että esityksen suorat vaikutukset asiakkaisiin ovat vähäisiä. Koska asiakkaat asioivat pääasiassa sovittelupalveluja järjestävien palveluntuottajien ja sovittelijoiden kanssa, järjestämisvastuussa olevan viraston vaihtumisen vaikutukset asiakkaisiin ovat vähäiset.

Esityksessä todetaan, että sovittelutoiminnan kehittäminen ja sujuvuus edellyttää tiivistä yhteistyötä eri hallinnonaloilla toimivien sovittelualoitteita tekevien viranomaisten kuten poliisin, sosiaaliviranomaisten ja koulujen sekä erilaisten palveluntuottajien ja järjestöjen välillä. Esityksen mukaan laissa säädettäisiin edelleen rikosasioiden sovittelun neuvottelukunnasta, mutta valtioneuvoston harkittavaksi jäisi, tehdäänkö yhteistyötä neuvottelukunnan muodossa vai jollain muulla tavalla. Siksi on esitetty nykyistä väljempää säännöstä, jonka mukaan oikeusministeriön yhteydessä voi toimia neuvottelukunta sovittelun valtakunnallisen kehittämisen tueksi ja yhteistyön edistämiseksi. Neuvottelukunta toimisi

oikeusministeriön yhteydessä hallinnonalan muutoksen johdosta. Myös Poliisihallitus on jäsenenä sovittelun neuvottelukunnassa.

Poliisi on suurin sovittelualoitteiden tekijä rikosasioissa ja tästä syystä sovittelutoiminta on merkityksellisiä esitutkinnan ja myös koko rikosprosessin sujuvuuden kannalta. Poliisihallitus onkin korostanut sovittelutoiminnan resurssien ja osaamisen varmistamista, mikä on olennaista tehokkaan ja tuloksellisen sovittelutoiminnan kannalta. Sovittelutoiminta myös tukee rikosten asianosaisia ja tulee siten nähdä yhtenä asianosaisten tukipalvelumuotona. Poliisihallituksen poliisiyksiköille antamassa ohjeessa *Rikosasian ohjaaminen sovitteluun* POL-2024-108437 on käsitelty ja painotettu mainittuja asioita.

Poliisin arvion mukaan esitetyillä lakimuutoksilla ei ole käytännön vaikutuksia poliisin operatiiviseen toimintaan tai poliisin resursseihin, eikä niillä ole vaikutuksia poliisiyksiköiden yhteistyöhön sovittelutoimistojen kanssa. Myöskään sovittelutoimistojen tiedonsaantia koskevilla muutoksilla ei arvioida olevan käytännön vaikutuksia poliisin toimintaan, koska yleensä tapaukset ovat sellaisia, joissa poliisi on jo esittänyt asiaa soviteltavaksi asianosaisten suostumuksella ja tarvittavat tiedot ja asiakirjat on samassa yhteydessä toimitettu sovittelutoimistolle. Tietojenvaihtoon liittyvistä menettelyistä tulee sopia paikallisesti.

Poliisi pitää tärkeänä, että poliisilaitosten ja sovittelutoimistojen hyvää yhteistyötä kehitetään edelleen alueellisesti ja Oikeuspalveluvirasto ja Poliisihallitus kehittävät toimintaa valtakunnallisesti yhdessä muiden toimijoiden kanssa.

Kari Siivo, poliisitarkastaja

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 20.02.2026 klo 09:34. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Jakelu

Eduskunnan lakivaliokunta

Tiedoksi

Poliisilakimies Visa Weckström
Poliisihallitus esikunta ja rikostorjunta

Poliisihallitus
Vuorimiehentie 3, PL 1000, 02151 Espoo
kirjaamo.poliisihallitus@poliisi.fi
Puhelin +358 295 480 181, Faksi +358 295 411 780, poliisi.fi